

S. ZOFIA J. ZDYBICKA

JACQUES MARITAIN DZIS

Pod takim hasłem odbyło się w Uniwersytecie Katolickim w Mediolanie w dniach od 20 do 24 października 1982 roku międzynarodowe sympozjum poświęcone J. Maritainowi z okazji 100-lecia jego urodzin (1882—1973). Spotkanie zgromadziło wielu filozofów i teologów z Europy i Ameryki. Polskę reprezentowali profesorowie KUL: M. A. Krąpiec, S. Kamiński oraz Z. J. Zdybicka. Obecni byli przedstawiciele Kościoła z ordynariuszem Mediolanu, arcybiskupem Martinim na czele, przedstawiciele władz terenowych oraz delegat UNESCO (Maritain współpracował z UNESCO). Otwarcia sympozjum dokonał prof. G. Lazzati, rektor Uniwersytetu Katolickiego w Mediolanie, który był głównym organizatorem sympozjum. Rektor poinformował o edycji „opera omnia” Maritaina, podjętej przez wydawnictwo uniwersyteckie „Vita e pensiero” (dzieła Maritaina wydawane są w tłumaczeniu włoskim). Dotychczas ukazało się pięć tomów, dalsze są w przygotowaniu.

Chociaż referaty dotyczyły różnych problemów szczegółowych z różnych dziedzin filozofii Maritaina, rozpatrywane były z punktu widzenia aktualności rozwiązań Maritaina w obecnej sytuacji społeczno-kulturowej. Problem ten wprost podjęto w dwu posiedzeniach „okrągłego stołu”, które odbyły się w ostatnim dniu kongresu. W posiedzeniu na temat „Maritain i filozofia XX wieku” brali udział: N. Abbagnano (Mediolan), G. Cottier (Fryburg), C. Luporini (Florencja), A. Rigobello (Rzym) oraz V. Vera (Rzym). W czasie drugiego posiedzenia na temat *Obecność Maritaina w świadomości chrześcijańskiej naszego wieku* dyskutowali G. Campanini (Parma), B. Doering (Chicago), Ch. Molette (Paryż).

Najogólniejszą odpowiedź na ten temat zawarł w swoim odczycie G. Cottier *Kulturowa vitalność tomizmu*. Analizując współczesną sytuację kulturową wskazał na kryzys prawdy, zwłaszcza prawdy o człowieku jako źródło innych, bardziej szczegółowych kryzysów.

Dewiacje w koncepcji poznania dokonane przez Descartesa, Kanta i ich kontynuatorów doprowadziły do odcięcia myśli filozoficznej od życiodajnych związków z pozapodmiotową rzeczywistością, z bytem, prymatu rozumu praktycznego nad kontemplacją prawdy, zwycięstwa idei praktyzmu i pragmatyzmu. Kultura współczesna, zrywając kontakt z bytem, straciła podstawy uprawniające do odczytania właściwego sensu bytu i sensu człowieka. Perspektywy filozoficzne, jakich dostarczał Leibniz, Wolff czy Hegel, nie były właściwe. Tylko realizm poznawczy gruntowany na bezpośrednim ujęciu „actus essendi” i analogicznym poznaniu bytu może wyprowadzić współczesną myśl z zaczarowanego kręgu idei i nastawienia pragmatycznego. Tu jawi się rola tomizmu ze zdecydowanym realizmem i tej jego konkretyzacji, jaką stanowi filozoficzna doktryna Maritaina.

J. H. Nicolas (Fryburg) kontynuował ten temat w swoim odczycie *Mądrość metafizyczna* wskazując na podstawowy charakter poznania metafizycznego (mądrości metafizycznej) i jej nienarzędny charakter (nie służy żadnym innym celom i nie może być dla innych celów użyta, jak tylko jako przedmiot kontemplacji) oraz jej harmonię z innymi, wyższymi formami mądrości — mądrością teologiczną i mądrością mistyczną. Całe dzieło Maritaina było ukazywaniem harmonii w koegzystencji różnych typów mądrości. Temat ten podjął również w swoim studium *Mądrość w nauce i w filozofii* ks. prof. S. Kamiński.

Wyróżnienie typów mądrości znajduje wyraz w ujęciu problemów bardziej szczegółowych, zwłaszcza w zagadnieniu poznania istnienia Boga. Odczyt na temat *Poznanie Boga w ujęciu Maritaina* wygłosił o. prof. M. A. Krąpiec. Prelegent zwrócił uwagę na pewne szczególne akcenty w traktowaniu problematyki poznania Boga przez Maritaina. Był on przede wszystkim tym, kto zanalizował szczegółowo i wskazał na ogromnie ważną rolę spontanicznego i przednaukowego poznania Boga. Związał je z poznaniem systemowym, filozoficznym, a także przyporządkował poznaniu oświeconemu przez wiarę.

Spontaniczne i przednaukowe poznanie Boga oraz rozwinięte w „szóstą drogę” poznanie refleksyjne swego „ja” stanowi ciekawy i oryginalny pomysł Maritaina.

Był on także twórczym rzecznikiem tradycji i analizując tradycyjne drogi poznania Boga w sformułowaniu Tomasza z Akwinu, wprowadził nowe akcenty. Zwrócił uwagę na to, że drogi te mają walor uniwersalny, a nie tylko systemowy. Prelegent przypomniał, iż rozumienie dróg jest niczym innym, jak rozumieniem bytu przygodnego w aspekcie stawania się (I, II), sposobu istnienia (III, IV) oraz działania (V).

Takie rozumienie bytu, jak ukazuje historia filozofii, jest trudne i podlega różnym interpretacjom. Stąd konieczność pogłębienia filozoficznego dla rozumienia wartości samych dowodów, które „a parte rei” posiadają niewątpliwie wartość uniwersalną.

Prelegent przedstawił i ustosunkował się do prób konstruowania dróg poznania Boga przez analizę działania intelektu praktycznego (konieczność wyboru dobra) i pojetycznego (twórczość w perspektywie piękna).

Maritain wskazał, iż drogi osobowego życia są ostatecznie przyporządkowane nadprzyrodzonemu rozwojowi człowieka przez wiarę, nadzieję i miłość, o czym informuje teologia. Zachodzi zresztą harmonia między różnymi typami mądrości w tej dziedzinie. Mądrość naturalno-filozoficzna jest przyporządkowana mądrości teologicznej, a ta z kolei — ostatecznej wizji uszczęśliwiającej (*visio beatifica*).

Entuzjastyczne przyjęcie obecności i prelekcji prof. Krąpca było wyrazem uznania dla jej treści, a nade wszystko było wyrazem solidarności uczestników sympozjum z naszym Uniwersytetem i całym narodem.

Problematyka doświadczenia mistycznego, które stanowiło przedmiot szczególnego zainteresowania Maritaina, była treścią drugiej części odczytu, przygotowanej przez Z. J. Zdybicką. Mistyczne poznanie Boga ujmował Maritain jako swoisty typ mądrości, różny od mądrości filozoficznej i mądrości teologicznej. Przedmiotem mądrości filozoficznej, która stanowi najwyższy sposób poznania Boga w porządku naturalnym, nie jest Bóg sam w sobie, ale Bóg jako pierwsza przyczyna świata. Poznanie ma charakter racjonalny i analogiczny. Natomiast przedmiotem mądrości teologicznej jest Bóg objawiający siebie i swe życie wewnętrzne (*deitas ut sic*). Poznanie objawiającego się Boga dokonuje się przez wiarę oraz przez wiarę ujętą w system teologiczny (mądrość teologiczna).

Mądrość mistyczna stanowi swoiste doświadczenie obecności Boga w duszy ludzkiej. Na to doświadczenie składają się momenty poznawcze i momenty woli-tywne. Jest ono nabudowane również na wierze, która jest szczególnie zintensyfikowana przez gorliwe życie religijne. W doświadczeniu mistycznym jest wiele momentów poznawczo niejasnych, gdyż zasadniczo niewyraźalnych w pojęciach, które są nieadekwatne w stosunku do przeżywanych stanów. Mimo ich istnienia poznanie to odznacza się wysokim stopniem pewności. Doświadczenie mistyczne nie jest jednak doświadczeniem samej istoty Bożej, ale doświadczeniem siebie jako podległego specjalnemu działaniu osobowego Boga.

Następne odczyty poświęcone były problemom z zakresu antropologii filozoficznej Maritaina, jego filozofii sztuki i polityki. Na temat *Wymiar ontologiczny osoby i wolności* mówił J. de Finance (Rzym), *Osoba i podświadomość duchowa* V. Posenti (Mediolan). O filozofii sztuki mówili: J. W. Hauke z USA oraz G. Lavere (USA). *Problemy filozofii politycznej, demokracja, naród, władza* prezentował E. Berti (Padwa). Zagadnieniem filozofii chrześcijańskiej zajął się V. Melchior (Mediolan), a historiografią filozoficzną i interpretacją współczesności A. Pupi (Mediolan).

Prelekcje O. Lacombe'a (Paryż), ucznia i przyjaciela Maritaina, oraz M. Maurin (Paryż) miały charakter świadectwa danego życiu wielkiego filozofa i gorliwego chrześcijanina.

Lacombe mówił o drodze Maritaina do Kościoła katolickiego i do filozofii tomistycznej, o mocnej, promieniującej mądrością i dobrocią osobowości Maritaina — profesora, filozofa, działacza (był ambasadorem Francji przy Stolicy Apostolskiej, brał udział w pracach UNESCO), o całym jego życiu i dziele, które było bezkompromisową służbą prawdzie.

Maurin mówił na temat *Jacques i Raissa Maritain — doświadczenie ewangeliczne i refleksja duchowa*.

Symposium towarzyszyły imprezy artystyczne: wystawa obrazów G. Rouault, przyjaciela Maritainów, koncert szopenowski oraz wieczór poezji Raissy Maritain. Codzienna msza św. koncelebrowana była religijnym dopełnieniem spotkania.